

๕ เรื่องราว สะท้อนตัวอย่างทั้งปัญญาโลก ปัญญาธรรม

๑ การวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างพระสิทธัตถกุมารและพระเทวทัตกุมาร

วันหนึ่งในฤดูร้อน พญาหงส์สีขาวสะอาดตัวหนึ่ง บินนำฝูงผ่านพระอุทยาน ของพระเจ้ากรุงกบิลพัสดุ์ บ่ายหน้าไปทางทิศเหนือสู่ถิ่นพำนัก ณ ยอดเขาหิมาลัยโพ้น ความขาวของฝูงหงส์ ซึ่งทาบทอบนท้องฟ้าสีคราม ดูประหนึ่งทางช้างเผือก ยังความนิยมยินดีให้แก่ผู้ที่ได้พบเห็นยิ่งนัก แต่สำหรับพระเทวทัตกุมารมิได้เป็นเช่นนั้น น้ำพระทัยของเจ้าชายองค์น้อยนี้ เป็นพาลเหี้ยมโหดมุ่งแต่จะทำลายเป็นที่ตั้ง พอทอดพระเนตรเห็นฝูงหงส์ เธอก็ทรงยกลูกศรขึ้นพาดสาย น้ำคันธนูจนเต็มแรงยิงออกไปทันที ลูกศรนั้นวิ่งขึ้นไปถูกพญาหงส์สีขาว ซึ่งกำลังบินร่อนรำเรงใจอยู่บนอากาศ ถลาคกลงสู่เบื้องล่างทันที

ขณะนั้นพระสิทธัตถกุมาร พระโอรสแห่งพระเจ้ากรุงกบิลพัสดุ์ กำลังทรงสำราญอยู่ในพระอุทยานนั้นด้วย ทรงทอดพระเนตรเห็นพญาหงส์ ร่วงตกลงมาในเขตพระอุทยาน พระองค์จึงละเสียดจากการเล่น โดยสิ้นเชิง แล้วรีบเสด็จออกไปค้นหา ในที่สุดก็พบนกที่น่าสงสารนั้นกำลังคืบรนกระเสือกกระสนด้วยความเจ็บปวดอยู่บนพื้น โดยที่ปีกข้างหนึ่งของมัน มีลูกศรเสียบทะลุคาอยู่ เจ้าชายองค์น้อยบังเกิดความเวทนายิ่งนัก ทรงอุ้มหงส์นั้นขึ้นจากพื้น ประคองกอดแต่เบาๆ มิให้วิหคเคราะห์ร้ายตื่นตกใจ ทรงชักลูกศรที่เสียบอยู่บนปีกนั้นออกเสีย แล้วทรงนำไปไม้ที่มีรสเย็น มาปิดบาดแผลเพื่อให้โลหิตหยุดไหล เจ้าชายน้อยทรงรำพึงถึงความทุกข์ ของพญาหงส์ อันมีกายปรากฏเป็นบาดแผลใหญ่แล้ว ก็ทรงทอดถอนพระหฤทัย

พระกุมารนั้นแม้จะมีพระชนมายุเพียง ๘ พระชันษา ยังทรงพระเยาว์นัก ชอบที่จะแสวงสุขอย่างเด็กอื่นๆ แต่พระองค์กลับคิดใคร่ครวญ ถึงความเจ็บปวดของพญาหงส์ อันความทุกข์สำแดงอยู่ในเวลานั้น จึงทรงปลอบนกดด้วยพระวาจาอ่อนหวาน และอุ้มกอดมันไว้กับทรวงอก ให้อบอุ่น ทั้งลูบขนปลอบโยนให้คลายความหวาดกลัว

เมื่อพระเทวทัต ผู้เป็นพระญาติเรียงพี่เรียงน้อง ของพระสิทธัตถกุมาร เสด็จมาพบเข้าก็ทวงคืน ทรงพยายามจะแย่งนกนั้นไปเสียให้ได้ โดยอ้างว่า ตนเป็นเจ้าของนกตัวนั้น เพราะเป็นผู้ยิงมันตกลงมาได้ พระสิทธัตถกุมารทรงปฏิเสธ ที่จะมอบนกให้โดยตรัสว่า "ถ้านกตายมันจึงจะเป็นของผู้ยิง แต่เมื่อมันยังมีชีวิตอยู่ ควรจะเป็นของผู้ที่ให้ความช่วยเหลือมัน เรามีเคยมีใจที่จะมอบนกตัวนี้ให้กับใครทั้งสิ้นตราบใดที่มันยังคงบาดเจ็บอยู่"

ต่างฝ่ายก็ไม่ยินยอมต่อกัน ในที่สุดเจ้าชายสิทธัตถะจึงเสนอขึ้นว่า "ข้อพิพาทนี้ ควรจักต้องนำไปให้ บรรดานักปราชญ์ของแผ่นดิน พิพากษาคัดสินชี้ขาดในที่ประชุม" เจ้าชายเทวทัตก็เห็นด้วย

ณ ที่ประชุมนักปราชญ์แห่งนครกบิลพัสดุ์ ในวันนั้น ได้ยกกรณีพิพาท เรื่องหงส์ตัวนี้ขึ้นมาพิจารณา มีการถกเถียงกันเป็นอย่างมาก ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า พระเทวทัตควรเป็นเจ้าของนก เพราะเป็นผู้ยิงมันตกลงมาได้ อีกฝ่ายหนึ่ง มีความเห็นว่า นกควรเป็นของเจ้าชายสิทธัตถะ เพราะเป็นผู้พบมัน

ก่อน และได้ช่วยชีวิตมันเอาไว้ เมื่อมีผู้แสดงความคิดเห็นแตกแยกขัดแย้งกันดังนี้ การประชุมก็ไม่เป็นที่ยุติลงได้

จนในที่สุดมีนักปราชญ์ท่านหนึ่ง ซึ่งไม่เคยมีใครรู้จักพบเห็นมาก่อน ได้ก้าวออกมาและพูดขึ้นด้วยน้ำเสียงอันดัง ท่ามกลางที่ประชุมนั้นว่า

"ในโลกนี้ชีวิตเป็นของล้ำค่ายิ่ง ไม่ว่าใครก็ต่างรัก และหวงแหนชีวิตตน ผู้ที่ช่วยเหลือสัตว์ชื่อว่า เป็นผู้ให้ชีวิต แต่ผู้ที่ทำลายชีวิตสัตว์ ให้ดับลงไป ได้ชื่อว่า เป็นผู้เข่นฆ่า ผู้ใดกรุณาต่อสัตว์ เป็นผู้ช่วยเหลือสัตว์ บุคคลนั้นจึงสมควรเป็นเจ้าของ ดังนั้นขอให้คนตัวนี้ จึงเป็นของเจ้าชายสิทธัตถะ ผู้ที่ช่วยชีวิตมันไว้เถิด"

ทุกคนในที่ประชุมต่างเห็นด้วย กับถ้อยคำอันมีเหตุผลเที่ยงธรรม ของนักปราชญ์ผู้นั้น จึงตัดสินใจให้เจ้าชายสิทธัตถะ เป็นผู้รับเอาหงส์ ซึ่งพระองค์ได้ทรงพยายามช่วยชีวิตมันไป หลังจากนั้น พระกุมารน้อยทรงเอาพระทัยใส่ ดูแลมันนั้นอย่างเอื้ออาทรที่สุด จนกระทั่งบาดแผลของมันหายสนิท มีกำลังวังชาพินคินดีแล้ว

พระองค์ก็ทรงปล่อยมัน ให้บินกลับไปอยู่รวมฝูง กับพวกพ้องของมัน ในสระกลางป่าลึก ด้วยความผาสุกสืบไป

(ที่มา - <http://www.jthai.ob.tc/article/prateep.htm>)

๒ การระงับความสงสัยในหมู่สงฆ์ กรณี “พระอุบลวรรณาเถรี”

พระอุบลวรรณาเถรีเกิดในตระกูลเศรษฐี ในกรุงสาวัตถี บิดามารดาได้ตั้งชื่อให้นางว่า “อุบลวรรณา” ตามนิมิตลักษณะที่นางมีผิวพรรณเหมือนกลีบดอกอุบลเขียว เมื่อนางเจริญวัยเข้าสู่วัยสาว นอกจากจะมีผิวงามแล้วรูปร่างลักษณะยังงดงามสุดเท่าที่จะหาหญิงอื่นทัดเทียมได้ จึงเป็นที่หมายปองต้องการของพระราชาและมหาเศรษฐีทั่วทั้งชมพูทวีปซึ่งต่างก็ส่งเครื่องบรรณาการอันมีค่าไปมอบให้พร้อมกับส่วยเพื่ออภิเษกสมรสด้วย ฝ่ายเศรษฐีผู้บิดาของนางรู้สึกลำบากใจด้วยคิดว่า “เราไม่สามารถที่จะรักษาน้ำใจของคนทั้งหมดเหล่านี้ได้ เราควรจะหาอุบายทางออกสักอย่างหนึ่ง” แล้วจึงเรียกลูกสาวมาถามว่า “แม่อุบลวรรณา เจ้าจะสามารถบวชได้ไหม ?” นางได้ฟังคำของบิดาแล้วรู้สึกร้อนหัวสรรพางค์กายเหมือนกับมีคนนำเอาน้ำมันที่เคี่ยวให้เดือด ๑๐๐ ครั้ง ราดลงบนศีรษะของนาง ด้วยว่านางได้ตั้งสมณญมาแต่อดีตชาติ และการเกิดในชาตินี้ก็เป็นชาติสุดท้ายของนาง ดังนั้น นางจึงรับคำของบิดาด้วยความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง เศรษฐีผู้บิดาจึงพานางไปยังสำนักของภิกษุสงฆ์แล้วให้บวชเป็นที่เรียบร้อย เมื่อนางอุบลวรรณาบวชได้ไม่นาน ก็ถึงสาระที่จะต้องไปทำความสะอาด โรงอุโบสถ เธอได้จุดประทีปเพื่อขจัดความมืดแล้วกวาด โรงอุโบสถ เห็นเปลวไฟที่ดวงประทีปแล้วยึดถือเอาเป็นนิมิตร ขณะที่กำลังยืนอยู่นั้น ได้เข้าฉานมีเตโช กลิ่นเป็นอารมณ์ แล้วกระทำฉานนั้นให้เป็นฐานเจริญวิปัสสนา ก็ได้บรรลุพระอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาและอภิญญาทั้งหลาย ณ ที่นั้นนั่นเอง เมื่อพระเถรีสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ได้เที่ยวจาริกไปยังชนบทต่าง ๆ แล้วกลับมาพักที่ป่าอันธวัช สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคยังมีได้ทรงบัญญัติห้ามภิกษุณีอยู่ในป่า

เพียงลำพัง ประชาชนได้ช่วยกันปลูกกระท่อมไว้ในป่าพร้อมทั้งเตียงตั้งกันม่านแล้วถวายเป็นที่พักแก่พระเถรีนั้น

ฝ่ายนั้นทมาณพ ผู้เป็นลูกชายของลุงของพระเถรีนั้น มีจิตหลงรักนางตั้งแต่วัยเยาว์มาเมื่อทราบข่าวว่าพระเถรีมาพักที่ป่าอันธวัน ใกล้เมืองสาวัตถี จึงได้ถือโอกาสขณะที่พระเถรีเข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถีนั้น ได้เข้าไปในกระท่อมหลบซ่อนตัวอยู่ใต้เตียง เมื่อพระเถรีกลับมาแล้วเข้าไปในกระท่อมปิดประตูแล้วนั่งลงบนเตียง ขณะที่สายตายังไม่ปรับเข้ากับควมมืดในกระท่อม นั้นทมาณพก็ออกมาจากใต้เตียงตรงเข้าปลุกปล้ำข่มขืนพระเถรี ถึงแม้พระเถรีจะร้องห้ามว่า “เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศนิบาตเลย เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศนิบาตเลย” นั้นทมาณพ ก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ได้ทำการข่มขืนพระเถรีสมปรารถนาแล้วก็หลีกหนีไป พอเขาหลบหนีไปได้ไม่ไกล แผ่นดินใหญ่ก็มีอาการประหนึ่งว่าไม่สามารถจะรองรับน้ำหนักของเขาเอาไว้ได้ จึงอ่อนตัวยุบลงแล้วนั้นทมาณพก็จมดิ่งลงในแผ่นดิน ไปเกิดในอเวจีมหานรก ฝ่ายพระอุบลวรรณาเถรี ก็มีได้ปิดบังเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้บอกแจ้งเหตุที่เกิดขึ้นกับตนนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ต่อจากนั้นเรื่องราวของพระเถรีก็ทราบถึงพระบรมศาสดา พระพุทธองค์ได้ตรัสพระคาถาภายิตว่า “คนพาล ย่อมร่ำเรงยินดีในบาปกรรมลามกที่ตนกระทำประจักษ์ว่าค้ำน้ำฝิ่งที่มีรสหวาน จนกว่าบาปกรรมนั้นจะให้ผลจึงจะได้ประสบกับความทุกข์ เพราะกรรมนั้น”

เมื่อกาลเวลาล่วงไปภิกษุทั้งหลายสนทนากันในโรงธรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ของพระอุบลวรรณาเถรี นั้นว่า “ท่านทั้งหลาย เห็นที่พระชีนาสพทั้งหลาย คงจะยังมีความยินดีในกามสุข คงจะยังจะพอใจในการเสพกาม ก็ทำไมจะไม่เสพเล่า เพราะท่านเหล่านั้นมิใช่ไม่มีผู้ มิใช่จอมปลวก อีกทั้งเนื้อหนังร่างกายทั่วทั้งสรีระก็ยังคงอยู่ ดังนั้น แม้จะเป็นพระชีนาสพก็เชื่อว่ายังยินดีในการเสพกาม” พระบรมศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามทรงทราบเนื้อความที่พวกภิกษุเหล่านั้นสนทนากันแล้วจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระชีนาสพทั้งหลายนั้น ไม่ยินดีในกามสุข ไม่เสพกามเปรียบเสมือนหยาดน้ำตกลงในใบบัวแล้วไม่ติดอยู่ ย่อมกลิ้งตกลงไป และเหมือนกับเมล็ดพันธุ์ผักกาด ย่อมไม่ติดตั้งอยู่บนปลายเหล็กแหลม ฉันทใด ขึ้นชื่อว่ากามก็ย่อมไม่ซึมซาบ ไม่ติดอยู่ในจิตของพระชีนาสพ ฉันทนั้น”

ต่อมาพระบรมศาสดา ทรงพิจารณาเห็นภัยอันจะเกิดแก่กุลธิดาผู้เข้ามาบวชแล้วพักอาศัยอยู่ในป่า อาจจะถูกลคนพาลลามกเบียดเบียนประทุษร้าย ทำอันตรายต่อพรหมจรรย์ได้ จึงรับสั่งให้เชิญพระเจ้าปเสนทิโกศลมาเฝ้า ตรัสให้ทราบพระดำริแล้ว ขอให้สร้างที่อยู่อาศัยเพื่อนางภิกษุณีสงฆ์ในที่บริเวณใกล้ ๆ พระนคร และตั้งแต่นั้นมา ภิกษุณีก็มีอาวาสอยู่ในบ้านในเมืองเท่านั้น

(ที่มา - <http://www.84000.org/one/2/03.html>)

๓ สมเด็จพระโตตอบปัญหาบาทหลวง

ในรัชกาลที่ ๔ นั้น เป็นยุคที่ชาวฝรั่งเศสตั้งตัวเข้ามาในกรุงสยามมากที่สุด เป็นพวกพ่อค้าวานิชบ้าง เป็นนักสอนศาสนาบ้าง เป็นพวกที่ศึกษาเกี่ยวกับการล่าเมืองขึ้นบ้าง และอะไรต่อมิอะไรเป็น

อันมาก เพราะยุคนี้ไม่มีนโยบายกีดกันชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศเหมือนชาติอื่น ๆ บรรดาชาวต่างชาติที่เข้ามาสยามครั้งกระนั้น ปรากฏว่า มีพวกมิชชันนารี คือ พวกบาทหลวงสอนศาสนา และเผยแพร่ศาสนาคริสต์เป็นมากกว่าพวกอื่น ที่มักจะเข้าเฝ้ารบกวนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งในด้านขอให้พระราชทานศาสนูปถัมภ์ และไต่ถามถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับลัทธิขนบธรรมเนียม และข้อสำคัญก็คือ เรื่องอันเกี่ยวกับพระบรมพุทธรูปศาสนา และโดยเหตุที่มิชชันนารีพวกนี้สนใจในหลักธรรมของพระบรมพุทธรูปศาสนา มาก จึงครั้งหนึ่งได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบทูลไต่ถามพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า "ลัทธิหลักธรรมของพระบรมพุทธรูปศาสนาตลอดจนศีลที่ประชาชนและภิกษุสามเณรถือปฏิบัติ รู้สึกว่าลุ่มลึกยิ่งนัก สงสัยว่ายังมีผู้ใดประพฤติปฏิบัติได้โดยสมบูรณ์อยู่หรือพระพุทธเจ้าข้า?" ครั้นฝรั่งได้ยินกระแสพระราชดำรัสว่า "มีซิ" จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วก็กราบทูลอีกว่า "ผู้ใดเล่าที่เป็นผู้ทรงคุณวิเศษสามารถประพฤติธรรมและศีลสมบูรณ์เช่นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจะมีเกียรติรู้จักท่านผู้นั้นได้หรือไม่พระพุทธเจ้าข้า?" เล่ากันว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีรับสั่งให้สังฆการีเข้าเฝ้ารับสั่งว่า "พระธรรมการ แก่ภาคคณะบาทหลวงเหล่านี้ไปหาสมเด็จพระพุฒาจารย์วัดระฆังฯ" แล้วหันมาตรัสกับคณะบาทหลวงผู้สอนศาสนาว่า "ท่านจงไปกับผู้นี้ เขาจะพาท่าน ไปพบกับผู้ทรงคุณธรรมวิเศษของพระพุทธรูปศาสนา" เท่านั้นแล้วก็เสด็จขึ้นข้างพระธรรมการตำแหน่งสังฆการี เมื่อรับพระบรมราชโองการไล่เกล้าฯ ก็นำคณะบาทหลวงไปหาท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ที่วัดระฆังโฆสิตาราม เมื่อไปถึงก็กราบนมัสการสมเด็จพระพุฒาจารย์ แล้วแจ้งเนื้อความให้สมเด็จพระราชาตามพระบรมราชโองการทุกประการ

พอสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ทราบกระแสพระราชดำรัสเช่นนั้น ก็ทราบโดยปัญญาทันทีว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะให้ท่านเป็นผู้ได้ตอบปัญหาที่เกี่ยวแก่การปฏิบัติธรรมขั้นสูง อันเป็นส่วนพระปรมาภิไธยแก่คณะบาทหลวง เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติแก่พระบรมพุทธรูปศาสนา กับอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าในประเทศสยามก็ยังมีผู้ปฏิบัติธรรมแห่งพระพุทธรูปศาสนา นับเป็นหน่อเนื้อศากยบุตรอยู่อีกไม่น้อยเหมือนกัน มีเรื่องเล่ากันว่า การเจรจาไต่ถามและลงปฏิญาณได้เป็นไปอย่างถึงพริกถึงขิง เพราะบาทหลวงคณะนั้นได้ศึกษาภาษาไทย และพูดไทยได้ดี ผลของการอภิปรายถึงข้อปฏิบัติเกี่ยวกับศีล และการบำเพ็ญธรรมได้จบลงด้วยคณะบาทหลวงกล่าวคำสรรเสริญสมเด็จพระพุฒาจารย์ว่า "พระคุณเจ้าเป็นผู้ทรงคุณธรรม วิเศษในพระพุทธรูปศาสนาอย่างแท้จริง" แต่แล้วก็เหน็บเอาในตอนท้ายว่า "แต่ส่วนทางโลก พระคุณเจ้าไม่รู้อะไรเลย"

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ย้อนตอบไปว่า "อย่าว่าแต่อาตมภาพจะไม่แจ้งโลกเลย แม้แต่พวกท่านก็อยู่ในลักษณะ ไม่แจ้งโลกเหมือนกัน" บาทหลวงคนหนึ่งแย้งว่า "คณะกระผมแจ้งซึ่งพระคุณเจ้า คือ แจ้งว่า โลกนี้กลมไม่ใช่แบน แล้วหามีปลาอานนท์หนูน้อยเหมือนคนไทยเข้าใจกันไหม"

คำพูดของฝรั่งเท่ากับตบหน้าท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชและคนไทยทั่วไปอย่างฉาดใหญ่ทีเดียว แต่สมเด็จพระพุฒาจารย์กลับหัวเราะงอหาพลางว่า "เข้าใจกันไปคนละทางเสียแล้วละท่าน อาตมภาพคิดว่าเป็นการแจ้ง โลกแบบโลกวิทู หาได้คิดไปถึงโลกกลม โลกแบนอย่างท่านกล่าวไม่ อ้ายเรื่องโลกกลมอย่างท่านกล่าวนั้น อาตมภาพก็แจ้งเหมือนกัน ช้าแจ้งต่อไปอีกว่า ไกกลางของโลกนั้น อยู่ตรงไหนอีกด้วยช้าไป" คณะบาทหลวงงุนงงด้วยคำเจรจาฉะฉานของสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นอันมาก ต่างแลดูตากัน ครั้นแล้วบาทหลวงผู้หนึ่งกราบนมัสการถามว่า "พระคุณเจ้า ทราบถึงที่ตั้งใจกลางโลกจริง ๆ หรือขอรับ" "ก็จริงนะซี อาตมภาพไม่เคยกล่าวมุสาวาทเลย" ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ตอบ "ถ้าเช่นนั้นจะพาคณะกระผมไปดูที่ตั้งใจกลางโลกได้ไหมขอรับ?" พวกเขาบาทหลวงรุมล้อมกันหมายต้อนสมเด็จพระสังฆราชให้จนมุมจนได้ "อ้อ ได้ซีจะไปเมื่อไรละ" สมเด็จพระพุฒาจารย์พูด "เดี๋ยวนี้ได้ไหมขอรับ?" คณะบาทหลวงเร่งเร้าเพื่อจะดูที่สมเด็จพระสังฆราชจะสามารถไปที่ใจกลางโลก ในทรรศนะของท่านอย่างไร "ได้" สมเด็จพระสังฆราชตอบสั้น ๆ พลังลุกขึ้นครองจีวรให้เป็นปริมณฑลตามสมณสาธูป แล้วเอื้อมไปหยิบไม้เท้า และกล่าวกับฝรั่งว่า "ตามอาตมภาพมา"

บาทหลวงทั้งคณะลุกขึ้นพร้อมกัน แล้วตามท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ลงจากกุฏิพากันออกมาขึ้นอยู่ที่พื้นดินบริเวณหน้าบันไดเบื้องล่าง ณ ที่ตรงนั้นเอง ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชได้เอาไม้เท้าที่ถือปักลงไปในพื้นดินพลาซิมือให้คณะบาทหลวงดู แล้วกล่าวว่า "ใจกลางโลกอยู่ที่ตรงนี้" คณะบาทหลวงทั้งหมดต้องตะลึงและงุนงงในเรื่องใจกลางของโลกตามทรรศนะของสมเด็จพระพุฒาจารย์อีกครั้งหนึ่ง ครั้นแล้วค่านเสียดลางว่า "เป็นไปไม่ได้ดอกพระคุณเจ้าขอรับ ที่นี้มันหน้าบันไดกุฏิพระคุณเจ้าแท้ ๆ" สมเด็จพระพุฒาจารย์ชี้มือไปที่ไม้เท้าพลาซิมือ ๆ ว่า "ก็ท่านกล่าวยืนยันว่าโลกนี้กลมไม่ใช่แบบอยู่เมื่อครู่นี้เอง เมื่อโลกนี้กลมจริงอย่างท่านว่า ที่นี้ก็ใจกลางโลก ถ้าท่านสงสัยก็ขอให้วัดดูเถิดว่าจากศูนย์กลางที่ไม้ปักนี้ อ้อมไปโดยรอบทุกด้าน แล้วที่ตรงนี้จะเป็ใจกลางโลกจริง" คณะบาทหลวงเพิ่มความงุนงงกันเป็นครู่ใหญ่ ครั้นคิดออกก็ถอดหมวกคำนับท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชพร้อมกัน แล้วกล่าวว่า "จริงของพระคุณเจ้า ไกกลางโลกอยู่ตรงนี้ พระคุณเจ้าทรงคุณธรรมวิเศษจริง ๆ" ว่าแล้วคณะบาทหลวงก็รีบนมัสการลากลับทันที

(ที่มา - <http://www.clipmass.com/story/4440>)

๔ สมเด็จพระโต (เมื่อครั้งเป็นพระเทพกวี) ระวังอธิกรณ์ กรณี พระศีริษะพระ

ครั้งนั้นพระอันดับในวัดระฆังทะเลาะกัน และฝ่ายหนึ่งได้ตีฝ่ายหนึ่งศีริษะแตก ฝ่ายศีริษะแตกได้เข้าฟ้องพระเทพกระวี เจ้าอาวาสฯ ก็ชี้หน้าว่า "คุณตีเขาก่อน" พระองค์หัวแตกเถียงว่า "ผมไม่ได้ทำอะไร องค์กรนั้นตีกระผม" พระเทพกระวีว่า "ก็เขอดีเขาก่อน เขาก็ต้องตีเขอบ้าง" พระนั้นก็เถียงว่า "เจ้าคุณเห็นหรือ" พระเทพกระวีเถียงว่า "ถึงฉันไม่ได้เห็นก็จริง แต่ฉันรู้มานานแล้วว่า คุณตีเขาก่อน คุณอย่าเถียงฉันเลย" พระองค์ศีริษะแตกเสียใจมาก จึงได้อุตสาห์เดินลงไปวัดอรุณ เข้าอุทธรณ์ต่อสมเด็จพระวันรัต (เซ่ง) เจ้าคณะกลาง สมเด็จพระวันรัต (เซ่ง) จึงเรียกตัวพระเทพกระวี (โต) ไปชำระตามคำอุทธรณ์ พระเทพกระวี (โต) ก็ได้คำอุทธรณ์และตอบสมเด็จพระวันรัตว่า "ผมรู้

ดีกว่าเจ้าคุณอีก เจ้าคุณได้แต่รู้ว่า เห็นเขาหัวแตกเท่านั้น ไม่รู้ถึงเหตุในกาลเดิมมูลกรณี ผมรู้ดีว่า คุณองคณ์นั้น ได้ตีคุณองคณ์นั้นก่อน และเขาบ่ห่อนจะรู้สึกตัว เขามามัวแต่ถือหัว หัวเขาจึงแตก"

สมเด็จพระวันรัต (เซ่ง) ฟังๆ ก็นึกแปลก แยกวินิจฉัยก็ไม่ออก กลับจะเป็นคนถือเอาแต่คำบอก จึงย้อนถามว่า "เจ้าคุณเห็นอย่างไร จึงรู้ได้ว่า พระองค์นี้ดีพระองค์นั้นก่อน แจ้งให้ฉันฟังสักหน่อย ให้แลเห็นบ้าง จะได้ช่วยกันระงับอธิกรณ์" พระเทพกระวีว่า "พระเดชพระคุณจะมีวิจารณ์ยกขึ้นพิจารณาแล้ว กระทบก็เต็มใจ อ้างอิงพยานถวาย" พระวันรัตว่า "เอาเถอะ ผมจะตั้งใจฟังเจ้าคุณชี้พยานอ้างอิงมา" พระเทพกระวีจึงว่า "ผมทราบตามพุทธฎีกา บอกให้ผมทราบว่า นทิวรา นวิปัสมันติ ว่า เวรต่อเวร ย่อมเป็นเวรกันรำไป ถ้าจะระงับเสียด้วยไม่ตอบเวร เวรย่อมระงับ นี่แหละพระพุทธเจ้าบอกผมเป็นพยาน กระทบว่า เวรต่อเวร มันจึงทำกันได้ ผมเห็นตามคำพระพุทธเจ้าบอกผมเท่านั้น ผมจึงวิจารณ์พิจารณาล้ากล่าวได้ว่า คุณดีเขาก่อน" สมเด็จพระวันรัต (เซ่ง) ชักงิ้วใหญ่จะเถียงก็ไม่ขึ้น เพราะท่านอ้างพุทธภาษิต จึงลี้มเข้าหาพระเทพกระวี (โต) ว่า "ถ้ากระนั้น เจ้าคุณต้องระงับอธิกรณ์ เรื่องนี้ว่า ใครเป็นผู้ผิด ผู้ถูกโทษจะตกกับผู้ใด แล้วแต่เจ้าคุณจะตัดสินเถิด" พระเทพกระวีมัดคำพระวันรัตว่า "พระเดชพระคุณอนุญาตตามใจผม ผมจะชี้โทษคุณให้ยินยอมพร้อมใจกัน ทั้งคู่ความ ทั้งพิพากษาให้อธิกรณ์ระงับได้ ให้เวรระงับด้วย" สมเด็จพระวันรัตก็อนุญาต

พระเทพกระวี (โต) ก็ประเล้าประโลมโน้มน้าวกล่าวชัมมิกถา พรรณนาอานิสงส์ของผู้ระงับเวร พรรณนาโทษของผู้ต่อเวร ให้โจทก์จำเลยสลัดจิต คิดเห็นบาปบุญคุณโทษ ปราโมทย์เข้าหากัน ท่านจึงแก้ห่อผ้าไตรออกกับเงินอีกสามตำลึง ทำขวัญองค์ที่ศีรษะแตก แยกบทชีเป็นสามสถาน

ผู้ตีตอบเอาเป็นหมดเวร จักไม่ตีใครต่อไป ถ้าขึ้นไปตีใครอีก จะลงโทษว่าเป็นผู้ก่อเวร ผินต่อพระบวรพุทธศาสนา มีโทษหนักฐานละเมิด

ผู้ที่ถูกตีก็ระงับใจไม่อาฆาต ไม่มุ่งร้ายต่อก่อเวรอีก "ถ้าขึ้นคดในใจทำหน้าที่ไหว หลังหลอกเอาฉันเป็นผู้ปกครอง หรือขึ้นฟ้องร้องกันต่อไป ว่าฉันเอนเอียงไม่เที่ยงธรรมแล้ว จะต้องโทษฐานบังอาจหาโทษผู้ใหญ่ โดยหาความผิดมิได้ ทั้งจะเป็นเลี้ยนหนามต่อพระบวรพุทธศาสนา เป็นโทษใหญ่ร้อนถึงรัฐบาล จะต้องลงอาญาตามรบบิลเมืองฯ"

"ฝ่ายฉันเป็นคนผิด เอาแต่ธุระอื่น ไม่สอดส่องดูแลลูกวัด ไม่คอยชี้แจงสั่งสอนอันเตวาลิก สัทธิวาหาริก ให้รู้ธรรมวินัย จึงลงโทษตามพระวินัยว่าไม่ควรยอมเป็นโทษแท้

ขอคดีเรื่องนี้จึงเลิกระงับไปตามวินัยนี้" พระฐานะที่นั่งฟังทั้งมหาบาเรียนและพระอันดับพระคู่ความ ก็สาธุการเห็นดีพร้อมกันอย่างเย็นใจ พระวันรัต (เซ่ง) ก็เห็นดี สงบเรื่องลงเท่านั้น

(ที่มา - http://www.dharma-gateway.com/monk/monk_biography/lp-toh/lp-toh_hist_07.htm)

๕ อุบายแยกกายของหลวงปู่มั่นในการสอนธรรมแก่ชาวเขา

ครั้งเมื่อหลวงปู่มั่นชุดงค์ผ่านหมู่บ้านชาวเขาแห่งหนึ่ง ชาวเขากล่าวกันว่า ตูเจ้านั่งหลับตานั้น ๆ และเดินกลับไปกลับมาที่นั่น ตูเจ้านั่งและเดินหาอะไร ท่านตอบเขาว่า พุทโธเราหาเรา นั่งและ

เดินหาพุทโธ เขาถามท่านว่า พุทโธเป็นตัวอย่างไร พวกเราจะช่วยผู้เจ้าหาได้ไหม? ท่านตอบว่า พุทโธเป็นดวงแก้วอันประเสริฐเลิศโลกในไตรภพ เป็นดวงฉลาดรอบรู้ทั่วไตรโลกธาตุ ถ้าผู้จะช่วยเราก็คงดีมาก จะได้เห็นพุทโธเร็ว ๆ ง่าย ๆ ด้วย (ผู้เป็นคำที่ชาวเขานับถือกันว่าดีมาสนิทกัณมาก) เขาถามว่า พุทโธผู้เจ้าหายมานานแล้วหรือ ท่านตอบว่า ไม่นาน ถ้าผู้ช่วยหาให้ยิ่งจะพบเร็วกว่าเราหาเพียงคนเดียว เขาถามว่า พุทโธเป็นดวงแก้วใหญ่ไหม? ท่านตอบว่า ไม่ใหญ่ไม่เล็ก พอดีกับเราและกับพวกสูติ ๆ นี้เอง ใครหาพุทโธพบคนนั้นประเสริฐ มองเห็นอะไรได้ตามใจหวัง เขาถาม มองเห็นนรกสวรรค์ได้ไหมผู้เจ้า? ท่านตอบว่ามองเห็นซิ ไม่เห็นจะว่าประเสริฐได้อย่างไร ลูกเมียฆ่าตายมองเห็นได้ไหมผู้เจ้า? ท่านตอบว่าเห็นหมด ถ้าต้องการอยากเห็นเมื่อได้พุทโธแล้ว เขาถาม สว่างมากไหม? ท่าน สว่างมากยิ่งขึ้นกว่าพระอาทิตย์ตั้งร้อยดวงพันดวง เพราะพระอาทิตย์ไม่สามารถส่องเห็นนรกสวรรค์ได้ แต่ดวงพุทโธสามารถส่องเห็นหมด เขาถาม ผู้หญิงช่วยหาได้ไหม? เด็ก ๆ ช่วยหาได้ไหม? ท่านตอบว่า ได้ทั้งนั้น ไม่นิยมว่าหญิงว่าชาย ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ใครหาก็ได้ทั้งนั้น เขาถามท่านว่า พุทโธนั้นประเสริฐในทางใดบ้าง กันผีได้ไหม? ท่านตอบว่า พุทโธประเสริฐ และใช้ได้หลายทางจนนับไม่ถ้วน ในโลกทั้งสาม คือกามโลก รูปโลก อรูปโลก โลกทั้งสามต้องยอมกราบพุทโธทั้งนั้น ไม่มีใครยิ่งใหญ่กว่าพุทโธ ผีก็กลัวพุทโธมาก ต้องกราบพุทโธ ใครหาพุทโธแม้ยังไม่พบผีเริ่มกลัวผู้นั้นแล้ว เขาถามท่าน พุทโธเป็นแก้วสีอะไรผู้เจ้า ท่านตอบพุทโธเป็นแก้วดวงสว่างใสและมีหลายสีจนนับไม่ได้ พุทโธนี้เป็นสมบัติอันวิเศษของพระพุทธเจ้า พุทโธนั้นเป็นองค์แห่งความรู้ความสว่างใสไม่เป็นวัตถุ พระพุทธเจ้าท่านมอบให้พวกเราไว้หลายปีแล้ว แต่เราเองยังหาพุทโธที่ท่านมอบให้ยังไม่เจอ ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ตรงไหน แต่จะอยู่ที่ไหนไม่สำคัญนัก ที่สำคัญก็คือถ้าผู้จะพากันช่วยเราหาพุทโธจริง ๆ ให้พากันนั่งหรือเดินนึกในใจว่าพุทโธ ๆ อยู่ภายในโดยเฉพาะไม่ให้จิตส่งออกไปนอกร่าง ให้รู้อยู่กับคำว่าพุทโธ ๆ เท่านั้น ถ้าทำอย่างนี้พวกสูติอาจเจอพุทโธก่อนเราก็ได้ เขาถามท่านว่าการนั่งหรือเดินหาพุทโธจะให้นั่งหรือเดินนานเท่าไรถึงจะพบพุทโธแล้วหยุดได้ ท่านตอบ ให้นั่งหรือเดินเพียง ๑๕ หรือ ๒๐ นาทีก่อนสำหรับผู้ตามหาพุทโธที่แรก พุทโธท่านยังไม่อยากให้เราทำตามหาท่านนานนัก กลัวจะเหนื่อยแล้วตามพุทโธไม่ทัน เดี่ยวจะจี้เกียดเสียก่อน ทีหลังจะไม่อยากตามหาท่านแล้วเลยจะไม่พบท่าน เอาเพียงเท่านี้ก่อน ถ้าอธิษฐานมากกว่านี้ จะจำวิธีไม่ได้แล้วตามหาพุทโธไม่พบ

เสร็จแล้วเขาพากันกลับบ้าน การลาท่านสำหรับเขาแล้วไม่ต้องพูดถึงเพราะเขาไม่เคยลาใครว่าจะไปเขาลุกขึ้นแล้วก็ไปทันทีทันใด ไม่สนใจกาลาใครทั้งนั้น พอไปถึงบ้านแล้ว ชาวบ้านต่างมารุมถามเป็นการใหญ่ เขาอธิบายให้ฟังตามที่ท่านสั่งสอนเขาแต่โดยย่อไว้ก่อนนั้น นอกจากนั้น เขายังอธิบายเรื่องท่านพระอาจารย์ให้ชาวบ้านฟังว่า ที่สงฆ์การนั่งหลับตานิ่ง ๆ และการเดินกลับไปกลับมา นั้น ท่านนั่งและเดินหาพุทโธดวงเลิศต่างหาก มิได้นั่งและเดินแบบเสื่อเย็นดังที่พวกเราเข้าใจกัน พอชาวบ้านทราบวิธีตามที่พวกมาถามท่านนำไปเล่าให้ฟังแล้ว ต่างคนต่างสนใจฝึกหัดนึกพุทโธภายในใจโดยทั่วกัน นับแต่หัวหน้าบ้านลงมาถึงผู้หญิงและเด็ก ๆ ที่พอรู้วิธีนึก พุทโธได้ เป็นที่

อัศจรรย์ไม่เคยฝันว่า จะมีผู้รู้เห็นธรรมของพระพุทธเจ้าภายในใจอย่างประจักษ์โดยไม่เนิ่นนานนัก คือผู้ชายคนหนึ่งซึ่งตามหาพุทธโธ แล้วประสบธรรม คือความสงบสุขทางใจจากการนิกบิกรรมพุทธโธตามวิธีที่ท่านบอกเขา

(ที่มา - <http://board.palungjit.com>)

๖ หลวงปู่ตอบคำถามเรื่องจำนวนรูป

การจตุรูป เทียน เพื่อบูชาพระในพิธีกรรมต่าง ๆ มักจะไม่เหมือนกัน บางท่านต้องการไหว้พระแต่ยังตกลงใจไม่ได้ว่า จะใช้รูปกี่ดอกจึงจะเหมาะสม หลวงพ่อผู้เคยตอบปัญหาเรื่องนี้กับผู้สงสัยว่า

หลวงพ่อบอก : "จุดกี่ดอกก็ได้ ส่วนใหญ่มักใช้ 3 ดอก บูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กี่ดอกก็มีความหมายทั้งนั้น"

ผู้ถาม : "อย่างนั้นถ้าจุดดอกเดียว ไม่ถือว่าไหว้ผี หรือไหว้ศพหรือครับ"

หลวงพ่อบอก : "จุด 1 ดอก หมายถึง จิตหนึ่ง

จุด 2 ดอก หมายถึง กายกับจิต โลกกับธรรม

จุด 3 ดอก หมายถึง พระรัตนตรัย หรือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

จุด 4 ดอก หมายถึง อริยสัจ 4

จุด 5 ดอก หมายถึง พระเจ้า 5 พระองค์ นะโมพุทธายะ

จุด 6 ดอก หมายถึง สิริ 6 ประการ ที่แก่กราบพระ 6 ครั้ง

จุด 7 ดอก หมายถึง โพชฌงค์ 7

จุด 8 ดอก หมายถึง มรรคแปด

จุด 9 ดอก หมายถึง นวโลกุตรธรรม

จุด 10 ดอก หมายถึง บารมี 10 ประการ

อยู่ที่เราจะคิดให้ดี เอาอะไรก็ได้"

ผู้ถาม : "ถ้า 11 ดอก หมายถึง..."

หลวงพ่อบอก : "ก็บารมี 10 ประการกับจิตหนึ่ง ว่าไปได้เรื่อย ๆ แหมแกลมชะข้าเกือบไม่จน"

ผู้ถาม : "ถ้าไม่มีรูปเทียน"

หลวงพ่อบอก : "ก็ใช้ชีวิตจิตใจบูชา ไม่เห็นต้องมีอะไร พุทธัง ธัมมัง สังฆัง ชีวิตัง เม ปุเชมิ"

หลวงพ่อบอกหัวเราะมองหน้าผู้ถามที่รู้สึกทึ่งในปฏิภาณของหลวงพ่อบอก

(ที่มา – หนังสือไตรรัตน์)

๗ เรื่องเล่านิทานเซน

พระแก่กับพระหนุ่มชาวญี่ปุ่น ๒ รูปเดินทางไปด้วยกัน ระหว่างทางพบหญิงสาวแต่งชุดกิโมโนกำลังจะเดินข้ามน้ำโคลน พระแก่เห็นหญิงสาวคนนั้นถอยหน้าถอยหลังอยู่จึงอุ้มเธอพาข้ามน้ำโคลนไปแล้วก็วางเธอลงในที่ที่สะอาด จากนั้นท่านก็เดินทางต่อไปเหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น

พระหนุ่มเดินตามหลังไปพลางคิดในใจว่าหลวงพ่อนี้ไม่เคร่งเลย พระอุ้มผู้หญิง ได้อย่างไร พอไปถึงวัดพระหนุ่มทนไม่ได้ก็ถามพระแก้วว่าทำไมท่านจึงอุ้มสึกา พระแก้วตอบว่า ผมวางสึกาลงตั้งนานแล้ว คุณยังไม่วางอีกหรือ ???

(ที่มา - <http://dekisugi.net/archives/12472>)

๘ ไม่มีพระพรหม

เมื่อหลายปีก่อน มีภาพข่าวและเหตุการณ์ว่าชายเสียดคนหนึ่งได้ทูปทำลายรูปปั้นพระพรหมเอราวัณที่แยกราชประสงค์ ชาวบ้านละแวกนั้นที่นับถือพระพรหมฯ ต่างโกรธแค้นว่าชายผู้นั้นทำลายพระพรหมของตน จึงรวมประชาทัณฑ์ชายเสียดนั้นจนถึงแก่ความตาย มีบทวิเคราะห์ของท่านผู้หนึ่งกล่าวให้ข้อคิดว่า พรหมวิหารธรรม หรือธรรมของพระพรหม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา การที่บุคคลเฝ้ากราบไหว้บูชารูปวัตถุของพระพรหมเพื่อความเป็นสิริมงคลและเพื่อลาภผลแก่ตน โดยไม่คำนึงถึงพรหมวิหารธรรมในใจของตนที่พึงมีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยเฉพาะเพื่อนมนุษย์ผู้ทุพพลภาพทางจิตใจ ถึงจะสร้างรูปปั้นพระพรหมขึ้นมาใหม่ก็หาได้เกิดประโยชน์แก่ตนไม่ เพราะไม่ได้น้อมนำพระพรหมมาสถิตย์ในจิตในใจตน กลับกระทำการปกุศลข้อปามาติบาตไปแล้ว

(ขอภัย ไม่ได้คัดเก็บเอกสารข้อมูลข่าวและบทวิเคราะห์กรณีนี้ไว้ ณ ช่วงเวลาที่ปรากฏเป็นข่าว)

๙ คำพิพากษา

ตอนหนึ่งจากนวนิยายรางวัลซีไรต์ประจำปี พ.ศ.๒๕๒๕ เรื่อง “คำพิพากษา” ของคุณชาติ กอบจิตติ ได้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมที่ขาดปัญญาได้ตัดสินพิพากษาดรบาบให้แก่บุคคลทั้งที่เขาไม่มีความผิด เช่น จากเหตุการณ์ที่ชาวบ้านเห็นนายพิภว์ ไล่จับนางสมทรงแม่เลี้ยงวัยสาวที่ผ้าผ่อนหลุดลุ่ยเป็นที่อูจาดตา (พ่อของนายพิภว์เสียไปก่อนแล้ว นายพิภว์จึงอาศัยร่วมบ้านกับแม่เลี้ยงวัยไล่เรียกเพียงลำพัง ๒ คน) โดยไม่สืบสาวที่มาที่ไปก็นำไปโจษขานว่านายพิภว์กระทำมิดีมีร้ายกับแม่เลี้ยงของตน ทั้งที่ในความเป็นจริงตามนวนิยาย นางสมทรงซึ่งเป็นหญิงสติไม่สมประกอบตั้งแต่ก่อนมาเป็นแม่เลี้ยงของนายพิภว์ เกิดคลุ้มคลั่งตามสภาพของผู้มีสติไม่สมประกอบทั่วไป ลูกขึ้นเปลื้องผ้าผ่อนตนเอง นายพิภว์หวังดีพยายามจับใส่เสื้อผ้าให้เรียบร้อย ไม่ได้คิดทำมิดีมีร้าย นางสมทรงดิ้นรนไม่ยอมใส่เสื้อผ้าจึงเกิดเป็นภาพวิ้งไล่จับกัน ทำให้นายพิภว์ถูกประนามหยามเหยียด เป็นที่รังเกียจของสังคม นายพิภว์เครียดมากจึงหันไปพึ่งเหล้าจนติด ถูกไล่ออกจากตำแหน่งภารโรงของโรงเรียนในชุมชน ครั้นตั้งใจที่จะพาดตนเองและแม่เลี้ยงย้ายถิ่นฐาน ไปเริ่มต้นทำมาหากินในสังคมใหม่ที่ไมถูกประนามหยามเหยียดและรังเกียจเด็ดฉันท นายพิภว์ก็มา อดีตภารโรงของโรงเรียนในชุมชนจึงไปขอเงินของตนเองซึ่งเป็นเงินเดือนที่ฝากครูใหญ่ไว้ตลอดระยะเวลาที่ยังเป็นภารโรงและไม่เคยเบิกมาเลย เป็นการฝากไว้ด้วยความเชื่อใจ ไม่มีหลักฐานการฝากและรับเงิน ครูใหญ่ไม่ยอมคืนให้ เพราะโลกอยากได้เงินก้อนนี้ที่นายพิภว์ฝากสะสมไว้เรื่อยมาจนเป็นจำนวนมากพอควร เมื่อนายพิภว์ร้องขอความเห็นใจจากชาวบ้านว่าถูกครูใหญ่ถือ โกงเงินเดือนของตนที่ฝากไว้ทุกเดือน ชาวบ้าน

เลือกที่จะตัดสินใจโดยอาศัยเพียงทัศนคติที่ลำเอียงว่าสถานะอย่างครูใหญ่ที่ใครๆ นับหน้าถือตาทั้งชุมชนย่อมไม่น้อย โกงอดีตการโรงผู้มีสถานะทางสังคมที่ต่ำต้อยและมีพฤติกรรมจี๋เมออย่างนายฟัก ทั้งที่ในความเป็นจริงตามนวนิยาย ครูใหญ่ได้กระทำเช่นนั้นจริงๆ โดยอาศัยเชื่อว่าชาวบ้านเชื่อถือตนมากกว่านายฟักนั่นเอง จากคำพิพากษาโดยไม่เป็นธรรมของสังคมที่นายฟักได้รับจากชาวบ้าน จึงหมดเส้นทางเลือกใดๆ ในการดำรงตนในสังคมนั้นและการย้ายไปตั้งตนในสังคมใหม่ นายฟักจึงมีเพียงเหล่าเป็นเพื่อนข้อมใจ ทำยสุดไม่นานเขาก็เสียชีวิตด้วยพิษสุรา แม้กระนั้น สังคมก็ได้ย้อนคิดทบทวนใดๆ ยังคงยึดมั่นในความกิดความเชื่อผิดๆ ของตนที่มีต่อนายฟักว่าเป็นคนจี๋เมอ ขี้ปด มีสัมพันธกับแม่เลี้ยงของตนเอง ร่างที่ไร้วิญญาณของนายฟักกลายเป็นเพียงเศษร่างที่ชาวบ้านนำไปทดลองเมรุเผาศพของชุมชนที่เพิ่งสร้างเสร็จว่าใช้การ ได้ดีหรือไม่เท่านั้น